

نقش جریان روشنفکری در سکولاریسم تربیتی

جمیله علم الهدا

فهرست

پیشگفتار	۷
مقدمه	۹
بخش یکم) سیر تحول تعلیم و تربیت کهن، به تعلیم و تربیت جدید	۱۵
فصل اول) مواجهه تربیتی ایران با غرب، در دوران صفویه - زندیه و قاجاریه	۱۷
فصل دوم) اولین اقدامات اساسی، برای رفع عقب‌ماندگی ایران،	۲۱
الف. اعزام کارگزار سیاسی	۲۱
ب. اعزام دانشجو	۲۹
ج. تأسیس دارالفنون	۳۲
د. نهضت ترجمه	۳۶
بخش دوم) تکوین و گسترش جریان روشن‌فکری	۴۵
فصل سوم) خاستگاه و سلوک روشنفکران اولیه	۴۶

۶۴	فصل چهارم) گرایشهای غالب در جریان روشن فکری
۶۵	الف. ساینیتیسم
۶۶	ب. ناسیونالیسم
۷۴	ج. رفرمیسم
۸۵	د. غربگرایی اخلاقی یا فرهنگی مآبی
۹۳	بخش سوم) تأسیس مدارس جدید
۱۰۲	فصل پنجم) مدارس خارجی
۱۰۴	فصل ششم) مدارس ایرانی جدید و گسترش آموزش و پرورش همگانی و دولتی
۱۱۲	فصل هفتم) مدارس اسلامی یا تأسیس مدارس جدید توسط متدینین
۱۱۷	بخش چهارم) تحلیل مبانی سکولار تعلیم و تربیت جدید
۱۲۹	فهرست منابع و مآخذ

پیشگفتار

گرانگاه جهان جدید، طرح پرسش‌ها و آموزه‌های معرفت‌شناختی تازه است. اکنون در آشوبناکی روزگار معاصر، بشریت نیازمند به همواره دیگرگونه زیستن، خرد را چراغ افق‌های تاریک فرادست کرده است. بی‌تردید، امروزه هر ذهن اندیشنده ژرف‌کاو، در هر سرزمین و به هر آیین، با این پرسمان جدی تاریخی رویارو است: «ما در کجای جهان ایستاده‌ایم؟»

با برآمدن آفتاب درخشنده و فروزنده انقلاب در سرزمین ما، هویت فرهنگی و تاریخی ایرانیان، در فصل تازه خویش، طلعه تمدنی تازه را نوید می‌دهد که بر بنیاد ایستارها و انگاره‌های قدسی دین شکل می‌گیرد. نیز از این رو است که در بستر این تمدن‌سازی ایمانی، چالش‌های مرتبط با عرصه‌های دین و تدین، دانش و پژوهش، علم و فن‌آوری و مفاهیم و سازه‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، همه و همه، با همراهی بی‌شماری از پرسش‌های درازدامن و نفس‌گیر، در حیات جمعی جامعه ما، به ویژه در میان دانشجویان پرسنده و پژوهنده، بسط یافته‌اند. ذهن تکاپوگر و فرهیخته دانشجوی معاصر، نیازمند آن است که در فرایند هم‌ارزی و یا تقابل نهادهای

مدرن و ساختارهای برآمده از آنها با لایه‌های تمدن شکوهمند اسلامی برای انبوه پرسش‌های خویش پاسخ‌هایی سخته و سنجیده بیابد.

روشنفکران و اندیشه ورزان ما، اکنون و بیش‌تر و ژرف‌تر از هرگاه دیگر، باید به بازسنجی دستاوردهای عقلانیت مدرن پردازند و ایستاده بر سکوی استوار مشرب مشرقی خویش، در بازتولید اندیشه‌های مینوی و ادبیات معنوی، طرحی نو دراندازند. افسون زدایی از ساحت افق‌های مادی‌گرایانه و فرآوری نگره‌های نو، متناسب با شؤون حیات امروزین آدمیان، نخستین و بایسته‌ترین مسؤولیت خردورزان است.

کانون اندیشه جوان، چونان نهادی برآمده از متن ناگزیر بایسته‌ها و ضرورت‌ها، می‌کوشد تا به مدد همت بلند ارباب دانش و پژوهش و باهدف بسط و توسعه فرهنگ فیاض دین، نیازهای فکری جوانان دانش پژوه را به فراخور توانمندی‌های خویش پاسخ گوید و قبی از مشعله هماره فروزان لاهوت را در پیش چشم‌های نگرنده و نگران آنان بدارد؛ باشد که این نهال نو، روزاروز، برگ و باری تازه گیرد و طراوات و شادابی افزون‌تر پذیرد.

این کتاب، حاصل یکی از همین کوشش‌های همدلانه و همراهانه در باب نقش جریان روشن‌فکری در سکولاریسم تربیتی است. تلاش نویسنده گرامی سرکار خانم حمیله علم‌الهدا را ارج می‌نهم و امید می‌بریم که این مکتوب دریچه‌ای روشن فراروی خوانندگان ارجمند بگشاید و بر خردمندی و خرسندی آنان بیفزاید.